



תאריך עדכון : 13/03/2017

מבוא לתורת הסוד הקדומה

מספר הקורס : 30109/01
שם המרצה : ד"ר מיכאל שניידר
סוג הקורס : הרצאה

שנת הלימודים : תשע"ח
סמסטר : א
היקף שעות : 1 ש"ש

מרצה: מיכאל שניידר. כתובת msbeny@hotmail.com [מומלץ לכתוב 'מבוא' בשורת subject]

דף הקורס באינטרנט:

<http://lemida.biu.ac.il> (1)

(2) <http://www.ma.huji.ac.il/~kazhdan/Shneider/mavo.2014.htm> [להקפיד על S גדולה]
דף כללי לקורסים שלי:

<http://www.ma.huji.ac.il/~kazhdan/Shneider>

א. מטרות הקורס (מטרות על / מטרות ספציפיות):

מטרת הקורס – להכיר צורות שונות ומגוונות של המיסטיקה היהודית, משלהי תקופת המקרא ועד לראשית העת החדשה. מיסטיקה היוותה ממד חיוני בעולמה הרוחני של היהדות לדורותיה. יצירה קבלית שופעת מקוריות, עתירת דמיון, סגנונית ופרדוקסלית. הכרת מחשבה מיסטית משרטטת מחדש את גבולות האפשר ואת האופק של המחשבה היהודית בכללותה.

ב. תוכן הקורס: (רציונל, נושאים)

דיון במושגי יסוד המשמשים לתיאור והסבר של תופעות המיסטיות; סקירה היסטורית של התפתחות מסורות המיסטיות בעת העתיקה ובימי הביניים. הקורס יתחלק לארבע חטיבות. חטיבה ראשונה תוקדש לשרשים מקראיים של הגות מיסטית ולספרות הבית השני. חטיבה שנייה תעסוק במסורות הסוד בספרות חז"ל, בספרות ההיכלות, בפרקטיקה מיסטית של 'ירידה למרכבה' ובספר יצירה. חטיבה שלישית – בקבלה, מראשית הופעתה במאה הי"ב עד לקבלת האר"י במאה הט"ז. נכיר את האסכולות העיקריות את יצירות המופת של הקבלה הקלאסית.

ההלך השיעורים: (שיטות ההוראה, שימוש בטכנולוגיה, מרצים אורחים)

במרכז השיעור תעמוד קריאה מודרכת של המקורות. לפני הקריאה תינתן הרצאת מבוא לטקסט או לקבוצת הטקסים – תיאור הרקע ההיסטורי והנושאים העיקריים. לאחר קריאת הטקסט ודיון ברעיונות העולים מתוכו, תנתן סיכום – מקומו של המקור בתמונה הכללית של המיסטיקה היהודית. כל המקורות ורוב חומר לקריאת חובה יהיו נגישים דרך אתר הקורס, וכן חלק ניכר מן החומר המומלץ.

תכנית הוראה מפורטת לכל השיעורים:

נושא השיעור	קריאה נדרשת	הערות
1. דת ההתגלות מול המיתוס. מיסטיקה. חוויה מיסטית והגות מיסטית.	1. Scholem, <i>Major Trends</i> , pp. 3-39 (לשיעורים 1-3) או: שלום, המסתורין היהודי והקבלה, מתוך "דברים בגו", עמ' 230-240 גרשום שלום, ערך קבלה, האנציקלופדיה העברית, עמ' 71-75	
2. האיחוד המיסטי. מיסטיקה, מיתוס וסמל. ייחודה של המיסטיקה היהודית. שאלת המיתוס היהודי.	נקרא בכיתה 1. שלום, הגדרת המיסטיקה כשלב בהתפתחות הדת; 2. פלוטנינוס על והחוויה המיסטית האקסטזה, חתימת ספרו 'אנאדרות'	
3. שרשים מקראיים של המיסטיקה היהודית. סיקרת המוטיבים המיסטיים במקרא. יסודות מקראיים של המיסטיקה החזונית: יחזקאל, ישעיהו, דניאל.	יחזקאל א:א-כח. יחז' ח:א-ד, ט:יח-י:כב. ישעיהו ו:א-ז; דניאל ז:ט-י; י:א-ח. לקריאה בכיתה ראיית האל במקרא	
4. ספרות אפוקליפטית: מבוא. תמונת עולם. היעד והמסר של מסע שמימי.	אפוקליפסה, אנציקלופדיה המקראית. כנה ורמן, הספרות האפוקליפטית בימי הבית השני, מבוא, עמ' 9-16	
5. ספר חנוך: נפילת המלאכים ועליית האדם. חוויה המיסטית וטרנספורמציה מיסטית בספרות האפוקליפטית. חנוך א', ספר המשלים פרק ע"א	מבוא א' כהנא לחנוך א', ורמן, הספרות האפוקליפטית, עמ' 26-41 בראשית, ה:יח-כד, ו:א-ה חנוך א, פרקים ו-טו לקריאה בכיתה קטעים מחנוך א	
6. מסורות הסוד בתקופת חז"ל. מדרש המרכבה מול ירידה למרכבה.	אורבך, חז"ל, פרקי אמונות ודעות, 'פמליא של מעלה' לקריאה בשיעור: משנה, חגיגה פ"ב; תוספתא חגיגה פ"ב, בבלי חגיגה חגיגה יא ע"ב-טז ע"א (קטעים מובחרים)	
7. מעשה בראשית ומעשה מרכבה במשנה ותלמוד. דרכי מסירת הסוד.	מסירת מעשה מרכבה. ארבעה שנכנסו בפרדס. מלאך מטטרון. קטעים לקריאה	
8. ארבע שנכנסו בפרדס. אלישע בן אבויה: מיסטיקאי שיצא לתרבות הרעה מטטרון ומלאכים בתלמוד ומדרש	ליבס, יהודה. חטאו של אלישע: ארבעה שנכנסו לפרדס וטבעה של המיסטיקה התלמודית, עמ' 1-50 Scholem, <i>Major Trends</i> , pp. 40-63 פינס, שלמה. האל, הכבוד והמלאכים לפי שיטה תיאולוגית של המאה השנייה לספירה	
9. חנוכה		
10. ספרות ההיכלות. דיון השוואתי: מסעות שמימיים ושמאנים. מסע השמימי. מבחנים וסכנות.	יוסף דן, המיסטיקה העברית הקדומה, 7-32 יוסף דן, המיסטיקה העברית הקדומה, 70-80 קטעים לקריאה (חנוך ג, פרקים א-יד)	
11. חנוך העברי: עלית רבי ישמעאל ומפגש עם מטטרון. עלית חנוך לשמים וטרנספורמציה מיסטית. חנוך העברי: תיאורי העולם העליון.	חנוך ג', פרקים א-י (סינופסיס 1-13) חנוך ג', פרקים יא-טז (סינופסיס 14-20) משה אידל, 'חנוך הוא מטטרון', מחקרי ירושלים במחשבת ישראל כרך ו (א-ב) ירושלים תשמ"ז, עמ' 151-170	
12. האנתרופומורפיזם המיסטי ומדרש שיר השירים. שיעור קומה – הדמות המיסטית של האל.	קטעים לקריאה (מספר יצירה ו'שיעור קומה') ספר יצירה (לפי דפוס מנטובה) מהדורה ביקורתית של פטר הימן יצאה לאור ב-2004. ראו עוד ספר יצירה - מהדורת 'שיחזור' מאת מאיר בראילן יהודה ליבס, תורת היצירה בספר יצירה, חלקים א-ד יוסף דן, המשמעות הדתית של ספר יצירה, מחקרי ירושלים במחשבת ישראל יא (תשנ"ג) 7-35 (נוסח אחר של אותו מאמר מספרו "על הקדושה") Allison Peter Hayman, 'Was God a magician? Sefer Yesira and Jewish magic', <i>Journal of Jewish Studies</i> 40,2 (1989) 225-237	
13. ספר יצירה: יסודות היקום, טבע ומגיה. ליבס, תורת היצירה של ספר יצירה, דן, ספר יצירה	ליבס, תורת היצירה של ספר יצירה, דן, ספר יצירה Bohak, <i>Jewish Magic</i> Hayman, <i>Sefer Yesirah</i>	
14. חסידות אשכנז.	יוסף דן, תורת הסוד של חסידות אשכנז, ירושלים תשכ"ח יוסף דן. הקבלה האשכנזית – עיון נוסף	

חובות / דרישות / מטלות: נוכחות, קריאה, השתתפות ומבחן בסוף השנה.
ספרי הלימוד (textbooks) וספרי עזר נוספים: רובו של החומר הנלמד נמצא באתר הקורס

- Scholem, Gershom Gerhard. *Major Trends in Jewish Mysticism*. New York 1974
- שלום, גרשם. זרמים ראשיים במיסטיקה היהודית, תל אביב תשע"ו
- דן, יוסף. המיסטיקה העברית הקדומה, תל-אביב: משרד הבטחון-ההוצאה לאור, תש"ן
- שלום, גרשם. ראשית הקבלה: 1150-1250, ירושלים תש"ח

בסוף השנה: מבחן אמריקאי על הנושאים הבאים: מושגי יסוד, תקופות, זרמים וחוגים, אישים בולטים, חיבורים עיקריים. מיקוד החומר למבחן יופיע באתר הקורס